

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Személyiségi jogok - a jóhírnévhez és a becsülethez való jog

Szerző: Pákozdi Katalin

Konzulens: dr. Czugler Péter Áron

Budapest

2014.05.10.

I. Bevezetés

Évfolyamdolgozatom témájaként a személyiségi jogokat, kiváltképp a becsülethez és a jóhírnévhez való jogot választottam, mivel véleményem szerint napjainkban a személyiségi jogok védelme egyre hangsúlyosabb szerepet kap Magyarországon, és e két személyiségi jog megsértése talán a legszámottevőbb a jogsértések között. Az eldurvult politikai viták, a kampányok előrehozatala, a közvélemény bevonása a politikai erők „magánharcába” manapság mind hozzájárulnak a személyhez fűződő jogok védelmének előtérbe kerüléséhez. Mindemellett a XXI. század technikai vívmányainak köszönhetően a közlési, véleménynyilvánítási felületek száma is megnövekedett, így adott a lehetőség a jogsértések elkövetésére akár a világhálón is. A sajtó és az elektronikus hírközlés, a média egyre messzebb merészkednek, sokszor a jogsértés határát súrolják közléseikkel. A bírói gyakorlat csak késve tud reagálni az érintettek véleménye szerint, a tapasztalat pedig azt mutatja, hogy az alkalmazott szankciók nem elég elrettentőek ahhoz, hogy ne vállalják a kockázatot az elkövetők.¹ Az alábbiakban a személyiségi jogok kialakulásának történetét, szabályozását szeretném bemutatni, külön kitérve a jóhírnévhez és becsülethez való joghoz; a jogeseteken keresztül pedig az érvényesülésüket is megvizsgálom.

II. Történeti áttekintés: A személyiségi jogok védelmének kialakulása, fejlődése, általános szabályozásuk

1. A római jogban való szabályozás

Az archaikus jogban kevés szabályt találunk az emberi személyiségről és a személyiség védelméről egyaránt. A legrégebbi jogforrásokban is megtalálhatjuk azonban a személy (*persona*) és a dolgok alanya (*caput*) fogalmát, ekkor azonban csupán a jogképeség, jogalanyiség körében jelent meg, védelmi funkciót nem töltött be.²

Az iniuria tényállását a XII táblás törvény a következőképpen határozta meg:

1.) „Ha valaki másnak tagját csonkítja, és nem egyezik ki vele, hasonló büntetés érje.”

2.) „Ha valaki kézzel vagy bottal szabad ember csontját törte, 300, ha rabszolgáét, 150 sestertius büntetés alá esik.”

¹http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya_a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlodesez_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf Utolsó letöltés ideje: 2014.04.19.

² dr. Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001, HVGORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 15. oldal

3.) „Ha mással szemben személyisértést követnek el, 25 legyen a büntetés.”³

A Digestában felfedezhetőek a személyiségi jog csírái: Domitius Ulpianus jóvoltából néhány tényállást ismerhetünk is:

„ Ha valaki fiatal lányokat szólít le, még ha szolgaruhában vannak is, sértést követ el, bár enyhébbet. Még sokkal kevésbé súlyos a sértés, ha olyan nőket szólít le, akik nem tisztességes nők módjára, hanem utcalányhoz illően vannak öltözve. (...) Aki csúnya szavakat használ, nem a szemérmert sérti, hanem személyisértést követ el. Más leszólítani, más kísérgetni. Aki leszólít, szavaival sérti a szemérmert, aki kísérget, az egyszerűen némán, de gyakran jár a másik után. Gyakran az ilyen sűrű kíséret önmagában is nem kis megaláztatás.”⁴

Gaius említi Institúcióiban: „valaki más javait árverési hirdetménnyel közzé teszi, mintha az illető az adósa volna, tudva azt, hogy az illető nem tartozik neki semmivel.”

Papinianus említi: valaki a császárhoz vagy más tisztségviselőhöz intézett beadványában más jó hírét (*fama*) alaptalanul bemocskolja.⁵

A római jogban a magánbűncselekmények (*delicta privata*) intézménye szolgálta a személyiségi jogok védelmét, a deliktumból pedig csupán a büntetés következett.

Kezdetben a sértett „szabad kezet kapott” a megtorlásra, később a jog szerepe arra korlátozódott, hogy behatárolja a büntetés vagy a váltság mértékét, így először a *talio elv* (az azonos megtorlás elve) majd a jog által megállapított összeg lehetett a jogsértés következménye.

A magánbűncselekmények szabályozásának szakaszai:

1. A deliktuális kötelek előtt a jogsértő elleni intézkedések jogát az állam a sértettnek hagyta meg, így bosszúját szabadon érvényesíthette.
2. Az állam körülhatárolja a feltételeket, amelyek teljesülése esetén a sértett személy bosszúja jogos.

³Lex XII tabularum 8,4 idézi: Földi András-Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, 2012, (tizenhetedik, átdolgozott és bővített kiadás), Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 565. oldal

⁴ Diósi György (szerk.): A római jog világa, Budapest, 1973, Gondolat Kiadó, 133. oldal

⁵http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya__a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlodesse_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf Utolsó letöltés ideje: 2014.04.19.

3. A deliktuális kötelmek következő szakaszában az állam a sértett javára kötelezően kifizetendő *compositio*-t (megváltást) rendel, amit a jogsértő fizet.

4. Az utolsó szakaszban a néhány magándeliktum közdeliktummá válik.

Az ember személyének szándékos és jogellenes megsértése (*iniuria*) a magándeliktumok közé tartozott, mint fentebb említettem, ennek eseteit már a XII táblás törvényekben is megtaláljuk - viszont fontos megjegyezni, hogy csak a római polgár testi sérthetlenségét szabályozta még a törvény.

A praetori jogban az *iniuria* a személyiség ellen elkövetett deliktummá vált, ezt el lehetett követni már a testi sérthetlenség ellen és az ember nem anyagi jellegű személyes javai (pl.: becsülete) ellen is.

Az idegen személyiség tudatos megsértését a praetor edictum kiadásával állapította meg, ezzel kereseti jogot kapott a sértett (*actio iniuriarum*), a kereset alapja pedig egy generálklauzula volt, ami így szólt: „*Ne quid infamandi causa fiat!*” Szabad fordítása: „Senki ne keltse másnak rossz hírét!” A felperesnek (tehát a perelő félnek) kellett bizonyítania ilyenkor, köteles volt a praetor előtt pontosan meghatározni, hogy mi történt. A praetor szabadon mérlegelhetett, hogy az elkövetett magatartás a sértett jóhírnevét csorbította-e vagy sem. Ha igen, akkor keresetet adott, amely neve az *actio iniuriarum* volt. Mivel a sérelem összességében nem volt pontosan meghatározható, a sértett egy általa megfelelőnek tartott összeget követelhetett a tettestől, és a marasztalás mértékét a felperes becsülő esküje */litis aestimatio/* alapján, - az összeg keretén belül - az esküdtbíró állapította meg. A mai jogrendhez hasonlóan személyhez kötődött a keresetindítás joga (*actio vindictam spirans*). Ha a sértett meghalt, a keresetindítás jogát az örököse örökölte meg. A klasszikus korban a sértett már nemcsak közvetlenül az önjogú személy lehetett, hanem az ő családtagjai, rabszolgái révén közvetve is elkövethették ellene a bűncselekményt; amelynek nemcsak szándékosnak, hanem célzatosnak is kellett lennie. A személyisértő célzat hiánya esetén más bűncselekmény valósulhatott csak meg. Az *iniuria* irányulhatott a sértett testére, méltóságára, jóhírének rontására, és lehetett szóbeli illetve tettleges is.⁶

⁶http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szizetine_juhasz_orsolya__a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlodesez_sabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf Utolsó letöltés ideje: 2014.04.19.

A deliktum kettős funkciójú volt, magában hordozta egyrészt a fizikai személyiség védelmét (reális funkció) másrészt a nem anyagi jellegű személyiségi javak védelmét (ideális funkció). Elkövethető volt verbálisan is (szidás, rágalmazás, gúny), mivel a fogalma felölelte a jogsértő szándékkal elkövetett bosszantást, más lenézését, megvetését célzó magatartást is. A római jog fejlődése során elválnak az idegen vagyon elleni jogtalanság (*damnum iniuria*), így az iniuria csak a személyiség szándékos és jogellenes sérelmét jelentette.⁷

Ki kell emelni, hogy a XII táblás törvényekben nyoma sincs szubjektív felelősségi alakzatnak, mint ahogy a későbbi iniuriát jellemző megalázási szándéknak sem, így nem beszélhetünk ekkor még a személyiség sérelmeként felfogott egységes iniuriáról. Az emberi méltóság védelme sem tekinthető általában az iniuria keresetek alapjának, de szoros kapcsolat áll fenn az iniuriákban felfedezhető értékrend és a modern felfogás szerinti emberi méltóság fogalma között.⁸

„A római iniuriajog tartalmi és technikai alapja is az erkölcsi és szokásrend; az egyén csak annyiban és úgy kap védelmet, ahogy őt ez a rend a közösségbe integrálja.” (Sólyom László)

Pólay Elemér nézete szerint ezen kereset (az *actio iniuriarum*) a római keresetrendszer kiegészítésére szolgáló szubszidiárius kereset volt, ami mindakkor alkalmazható volt, ha más jogeszköz nem állt rendelkezésre és a római polgár személye védelemre szorult.

A jóhírnév és a becsület a posztklasszikus korban ideológiai alapot jelentett a császári abszolutizmus megteremtéséhez és továbbfejlesztéséhez. Hiszen a császár abszolút hatalmának a veszélyeztetésére alkalmas tényállások, illetve az ezeket megvalósító magatartások (például egy becsmérlő tartalmú irat készítése) iniurianak minősült, és a cselekmény büntetőjogilag volt üldözendő. Ebben a korszakban tehát a tényállások javarészt crimenek lettek, ennek következtében az iniuria-tényállások magánjogi úton történő üldözése háttérbe szorult.

Iustinianus császár (527-565) a sértett számára egy iniuria esetében választási lehetőséget biztosított a jogorvoslat során a kriminális vagy a deliktuális út között.

⁷ dr. Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001, HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 18. oldal

⁸ Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Budapest, 1983, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 138. oldal, 164. oldal

A személyiségi jog fejlődésében figyelmet érdemel a magánbűnök kategóriája, mivel itt jelentkeztek olyan jogellenes magatartások, amelyek tipikusan a személyiség ellen irányultak és vagyoni célzatuk nem is volt; mindezek ellenére nem tekinthető történeti előzményének, mivel a vagyon elleni támadások is ebbe a csoportba tartoztak, illetve a büntetésük sem aszerint különbözött, mi ellen irányult a jogtalanság.⁹

III. A felvilágosodás, deklarációk és XX. századi fejlődése a személyiségi jog jogintézményének

A személyiségi jog gyökereit tekintve egyidős a joggal; viszont a római jogi és más antik jogemlékben található - iniuriákat körülíró- regulák ellenére a személyiségi jogról, mint jogfilozófiai kategóriáról alig több mint két évszázada beszélhetünk, főként Hobbes, Locke és Rousseau társadalomfilozófiája nyomán. Még rövidebb ideje tartható számon polgári jogi kategóriaként, tehát a mai modern jogrendszerekben használatos jogintézmény előzményeként.

A felvilágosodás írói hirdették az egyén önállóságát és szabadságát a saját döntéseiben, hangot adtak annak is, hogy az ember képes önmaga tökéletesítésére. Rousseau közvetlen demokrácián felépülő államában minden polgár egyenlő. Kant arra tanít, hogy az egyén szabadsága csak abban az esetben korlátozható, ha az a többi ember szabadságával már nem összeegyeztethető.

1776-ban az Egyesült Államokban kiadott Függetlenségi Nyilatkozatban jelentek meg először az élet, a szabadság, a boldogságra való törekvés, mint emberi jogok. Ezt 1787-ben az Alkotmány követte, amelyben megjelent Locke szabadságeszménye. 1791-ben kiadták a Bill of Rights-ot, amellyel Amerikában teljessé vált a sajtó- és a szólásszabadság, mint alapjogok. 1789. augusztus 26-án megjelent az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata Franciaországban, ennek XI. cikke deklarálja: „A gondolatok és vélemények szabad közlése az embernek egyik legértékesebb joga, ennél fogva minden polgár szabadon szólhat, írhat, s nyomtathat bármit.” A francia forradalom eredményeként megalkotott deklaráció már alapvető jogként említi az ember szabadságát (a tulajdonhoz való jog mellett).

⁹ dr. Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001, HVGORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 14-18. oldal

A személyiségi jogok nevesítése a XIX. század végén történt meg, ebben nagy szerepet játszik a liberalizmus eszméje. Több politikai-eszmei áramlatra alapozva jelent meg a mai értelemben vett személyiségvédelem. Az liberalizmus társadalmi igazságtalanság elleni védekezése hívta életre a személyiségi jogot, azonban védőfunkciójának korlátozása, hogy a személyiségi jogok a személyt, mint tulajdonost védték. A gazdasági személyiségvédelem elsősorban a tulajdonosi pozíciók egyenlőtlenségét korrigálta. Így a XIX. század végén a nevesített jogoknál kimutatható az anyagi viszonyokhoz való kötöttség, sokszor gyakorlatilag tulajdonosvédelem volt.

Ha az emberek egyenlőségének eszméje elfogadottá válik a társadalmi filozófiában, csak akkor lehet valóságos személyiségvédelemről beszélni. A felvilágosodás kora előtti jogrendszerekben a személyiségvédelem a személy társadalmi állásához igazodott és a sérelem jogkövetkezményeit is ehhez mérten állapították meg, illetve megtalálhatóak voltak a védelem körén kívül eső népcsoportok is. Az ember szabadságának eszméje is feltétele a valóságos személyiségvédelem megvalósulásához. A személyiségvédelem a nézetek, gondolatok szabadságának eszméjével teljesebben ki. Előtérbe került a felfogás, miszerint kell lennie egy államok felett álló, minden embert egyaránt megillető közös normának, amelytől sem állam, sem egyén nem térhet el.¹⁰ Ebben az értelemben a természeti jogot (*ius naturale*) a személyiségi jog történelmi-eszmei előzményének tekinthetjük; amelyről állíthatjuk, hogy már évszázadok óta jelen van az emberiség világképében, de a legutóbbi időkig így tekintettek rá:

„Abszolút tökéletes társadalmi rend, s ennek megfelelő formailag és tartalmilag legtökéletesebb jog ugyan elképzelhető, de az ily értelemben vett természetjog csak, mint - elérhetetlen távolságban - sejthető, s a jogfejlődést irányító - utópia szerepelhet...” (Angyal Pál)¹¹

A második világháború után változás következett be, a személyiségi jogvédelem kiterjedt, funkciót töltött be az állam és az egyén szférájának elhatárolásában.

A becsülethez és a méltósághoz való jog, mint a személyiség szabad kibontakozásához való jog egyre inkább az alkotmányos jogok közé emelkedett. A személyiséget az állammal szemben, az államtól védi. A védelem megjelenik az állampolgárok egymás közötti kapcsolataiban is. A II. világháború rávilágított arra, hogy nem lehet csupán az államra bízni a személyiségvédelmet,

¹⁰ dr. Petrik Ferenc: A személyiségi jogi védelme a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001, HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 19-22. oldal

¹¹ Angyal Pál: A jogbölcselet alaptételei, Politzer Kiadó, Budapest, 1926, 13. oldal

szükség van arra, hogy adott esetben az emberek a saját államukkal szemben is védelmet kaphassanak.

Az emberi jogok ma érvényes alapvetését és katalógusát az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában találjuk meg (1948), amelyen egyébként a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) is alapul. Az 1950-ben, Rómában létrejött emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény még ennél is teljesebb meghatározását adja az emberi jogoknak, megteremtve az érvényesítési fórumait is.¹²

A Polgári Törvénykönyv 1977. évi koncepcionális módosításától a személyiségi jogok védelmének új szakasza kezdődött. A magyar jogrendszerben a személyiségi jog helyzete nem volt egyértelmű, mivel szoros kapcsolatot mutat a vagyoni viszonyokkal, így csupán ennek járulékos viszonyaiként tartották számon a jogtudományban. Mindemellett problémásnak mondható a marxista ideológia termékeként jelentkező nézet, mely szerint a személy és a társadalom kontextusában a közösség a primátus; ellentétben a jelenlegi felfogás szerint, ami a személy, mint autonóm lény védelmét és támogatását tűzi ki célul akár a közösséggel szemben is.¹³ Sólyom László szerint a személyiségi jogok védelmének elismerése párhuzamosan jelentkezik a liberalizmus szabad gazdaságába történő állami beavatkozás megjelenésével.¹⁴ Tehát megállapítható, hogy a magyarországi jogfejlődésre jelentős hatással voltak a történelmi események.

Ezzel szemben a nyugati országokban és az Amerikai Egyesült Államokban nagyon hangsúlyossá váltak ezek a jogok, így a jogi szabályozásuk is sokkal összetettebb, egységesebb, kifinomultabb lett az évek folyamán. Az Amerikai Egyesült Államokban már a XIX. századtól kezdve foglalkoztak a jogterülettel, de a jogi védelem nem illett meg mindenkit egyformán.

¹²http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya_a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlolese_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdfUtolsó letöltés ideje: 2014.04.19.

¹³ dr. Petrik Ferenc (szerk.): A gyakorló jogász kézikönyve 6., A személyiség jogi védelme, Budapest, 1992, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 85. oldal

¹⁴ Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete Budapest, 1983, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 22-28. oldal

IV. A személyiségi jogok magyarországi fejlődése

Magyarországon a személyiségi jog tartalmát meghatározó jogdogmatika a XIX. sz. végén, majd markánsabban a XX. században jelent meg. Az 1800-as évek első felében a magánjogi irodalom kiváló műveket produkált mind a dogmatika mind a tételes jog kimunkálásában; az 1900-as évek részévé vált az európai jogtudománynak, talán meg is haladta annak eredményeit, ám a személyiségi jog nem érintette meg igazán jogtudományunkat.¹⁵

Az 1848-49-es szabadságharc idején és később a dualizmus ideje alatt az állampolgárok személyiségéhez fűződő jogokat értették a személyi szabadságjogok alatt. Ide volt sorolható: az egyéni szabadság, levéltitok védelme, az egyéni biztonság, a lakás sérthetlensége, a szabad lakóhely megválasztása. 1848-ban kinyilvánították a sajtó szabadságát, ezáltal a sajtó útján mindenki szabadon közölhette és terjeszthette már a gondolatait.

Az 1874. évi XXIV. törvénycikk, és az 1878. évi V. törvénycikk 266.§-a deklarálta a szabad gondolat- és véleménynyilvánítást.

A magyar általános polgári törvénykönyv 1900. évi tervezetében a személyiségi jogvédelem szankciójaként a nem vagyoni kárért való felelősség már intézményesült formában jelenik meg, azonban az elégtétel nyújtásában, ami pénzösszeg fizetését jelentette. Önmagában az elégtétel megállapítására nem adott alapot a sérelem megtörténte. Ha az elkövetés módja, esetleg más körülmények a magánjogi kiegyenlítést indokolják, elégtétel nem követelhető. Utóbb a tárgyi jog is megállapította a személyes érdeksérelemért járó elégtétel eseteit.

1914. évi XIV. törvény megszorította a sajtószabadságot, bevezetve a helyreigazítási jogot, a sajtóeljárást és a fokozatos felelősség elvét, mindezt a politikai érdekeknek megfelelően.

Az 1923. évi V. törvény az utánzás, hírnév vagy hitelrontás, üzleti vesztegetés szándékos eseteiben kárpótlást rendelt a sértett javára.

¹⁵ dr. Petrik Ferenc: A személyiségi jog védelme a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001, HVGORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 19. oldal

1945 után a polgári jogban a személyiségi jog háttérbe szorult a marxista felfogás következtében.

1950-ben a Legfelsőbb Bíróság III. számú elvi döntése kizárta a nem vagyoni kártérítés alkalmazásának lehetőségét.

A személyiségi jog kiteljesedése csak törvényhozási úton valósulhatott meg, ennek tett eleget az 1959. évi Polgári Törvénykönyv, amelyben megjelent a személyhez fűződő jogok védelme.

1960-as évektől megjelentek a hazai jogirodalomban a személyiségi jogok kibővítését célzó javaslatok (elsősorban a nem vagyoni kártérítés újbóli bevezetésére vonatkozóan), például Kemenes Bélától és Mádl Ferentől. A szövegszerű javaslatok az 1970-es években készültek el, amelyek a Ptk. 1977. évi módosításával léptek életbe.¹⁶

„A Ptk. módosítása megtett mindent, ami rajta állt: sietett megszüntetni két „technikai” akadályt. Bevezette a nem vagyoni károk megtérítését, és bővítette, illetve részletezte az egyes különös személyiségi jogokat.”¹⁷

Petrik Ferenc véleménye szerint az új Polgári Törvénykönyv az 1977-es állapotot tükrözi, emellett a számokra utalva kevésnek tartja a több mint ezer szakaszos törvényben azt a tizenhárom szakaszt, ami a személyiségi jogokkal foglalkozik. A törvénykönyv bizonyos jogokat csak felsorol, a tartalmát nem adja meg az egyes jogoknak. Azt is megjegyzi, hogy a bírói gyakorlatban a nevesítetten kialakult személyiségi jogok (például a teljes családban éléshez való jog) is kimaradtak a törvényszövegből. Új elem, hogy az emberi méltóságot általános személyes joggá tette a kódex;¹⁸ és a közéleti szereplők személyiségi jogának védelmét a közügyek szabad vitatását biztosító alapjog korlátozhatja szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül.

¹⁶http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya_a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlolese_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf Utolsó letöltés ideje 2014-04-19

¹⁷ Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Budapest, 1983, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 14. oldal

¹⁸ <http://ptk2013.hu/interjuk/a-dologi-jog-es-a-szemelyisegi-jog-szabalyozasa-az-uj-ptk-ban-interju-petrik-ferenc-nyugalmozott-kollegiumvezetovel/934> Utolsó letöltés dátuma: 2014.05.09.

V. A személyiségi jogok általános jellemzői

Az új Polgári Törvénykönyv 2:42. §-a szerint:

- (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.
- (2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

A személyhez fűződő jogok abszolút jellegűek, tehát mindenkire egyaránt kötelező szabályokat fogalmaznak meg, vagyis mindenki köteles a személyiségi jogokat tiszteletben tartani. A joggal való visszaélés esetén nem érvényesülnek. A személyiségvédelem általános jellegű, főszabályként az összes magatartás, ami a személyiséget sérti, jogellenes. Mindenki köteles e jogok megsértésétől tartózkodni, gyakorlásuk során nem sérthetik mások jogait illetve törvényes érdekeit. Ezek a jogok személyes jellegűek, alanyuk lehet természetes vagy jogi személy. Konkrét jogsértés esetén relatívvá válik a jogviszony. Ekkor a jogosultnak követelése támad a jogsértővel szemben a jogsértő magatartás megszüntetésére és a jogsértés jóvátételére. A személyhez fűződő jogok megsértése esetén a jogellenesség megállapítása kiváltja az igényt az objektív vagy szubjektív jogkövetkezmények alkalmazására. Akinek e jogait megsértették a Ptk. 2:51-53.§-ában meghatározott jogkövetkezmények alkalmazását kérheti. Felléphetnek jogellenességet kizáró okok, viszont ezekről a törvény kifejezetten nem rendelkezik. (Ilyen lehet pl.: a jogos védelem, a szükséghelyzet, a sértett beleegyezése.) A személyhez fűződő jogokat csak személyesen lehet érvényesíteni. A személyhez kötöttség nem jelentheti azt, hogy a személy minősége határozza meg a jog minőségét, értékét. Az, hogy a jogsértés megszüntetése és jóvátétele véget ki léphet fel (természetes vagy jogi személy), attól függ, hogy a jogsértőnek vélt magatartás a jogi személyt abban a minőségében vagy annak tagját, tagjait sérti-e. Nem zárja ki a jogsérelem bekövetkezését és a sérelemdíj megállapítását a belátási képesség hiánya vagy a szellemi-értelmi képesség teljes elvesztése.

A személyiség védelmének szabályozását jóformán minden jogágban megtalálhatjuk; így a büntetőjogban a rágalmozás, a becsületsértés, a kegyeletsértés, a magántitok- és a levéltitok megsértésének tényállásaként szerepelnek.¹⁹

VI. A személyiség polgári jogi védelmének elhatárolása

A jogági elhatárolás alapja általában a jogviszony jellege, az ezzel kapcsolatos jogi rendezés és védelem módja, a jogi eszközök rendszere, szerkezete és módszere.

1. A polgári jogi személyiségvédelem

A polgári jogi személyiségvédelem elhatárolásának az alapja a polgári jogi viszony jogági elhatárolása. A polgári jogi viszonyoknak a sajátossága, hogy helyreállító, rendező, érdekkiegyenlítő. A szankciók is reparatív jellegűek, a helyreállítást, a rendezést, a konkrét szükséglet kielégítését segítik elő. Mindez a polgári jogi személyiségvédelemről is elmondható. Minden egyes személyiség konkrét érvényesülését és megvalósulását védi. Érvényesül a jogalanyok (viszonylagos) egyenrangúsága, egyenértékűsége és önállósága.²⁰

2. A személyiség alkotmányjogi és büntetőjogi védelme

Jogon kívüli tényezőként nem alkalmas jogági elhatárolásra a személyiségi jogok politikai jellege. Minden jogág területén érvényesülnek a politikai szempontok, a jogi rendezés rendeltetésének, céljának, a védendő érdekeknek, illetve a különböző érdekek érvényesülési arányának a meghatározásánál.

„Az államjog és a nemzetközi egyezmények által meghatározott alapjogok általánosságban, a legszélesebb körben teremtik meg a különböző társadalmi érdekek érvényesítésének a feltételeit és biztosítékait.” (Törő Károly)

¹⁹http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya_a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlolese_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf Utolsó letöltés ideje 2014.04.19

²⁰ dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 30. oldal

A büntetőjog és a polgári jog különválása a történeti fejlődés eredménye. A büntetőjog akkor is a társadalom szélesebb körű védelmében lép fel elsődlegesen, ha a konkrét személyiségi sérelem eszközeként alkalmazzák. A büntetőjog feladata nem a helyreállítás, hanem a szankció. A büntetőjogi szankció alkalmazásának a feltétele általában, hogy a jogsértő magatartást megvalósító személy vétkes és beszámítható legyen. Ezzel szemben a polgári jogi védelem ismérve az objektív jelleg; az objektivitás teszi szükségessé a büntetőjogi védelemmel párhuzamos polgári jogi védelmet is.

Nem csupán a polgári jog eszközeivel valósul meg a személyiségi jogok védelme - e jogok érvényesítését biztosítja az alkotmányjog, a közigazgatási jog, a szabálysértési jog, valamint a nemzetközi egyezmények és a megtartásukra szolgáló nemzetközi fórumok.

A gyakorlatban általában nem okoz problémát az egyes jogterületek elhatárolása, azonban az utóbbi időben a jogirodalomban és a bírói gyakorlatban is megfigyelhető a polgári jogi és az alkotmányos jogvédelem határainak összemosódása. Ennek forrása, hogy az Alaptörvény alapvető jogokról szóló fejezetében meghatározott valamennyi jogosítványához mechanikusan hozzárendelik a polgári jogi személyiségvédelmet is egyben. Emiatt az alkotmányjog feladata és eszközei könnyen szem elől vesznek, másrészt a polgári jogvédelem határait olyan területekre is kiterjesztik, ahol az nem lehet hatásos.²¹

VII. Személyiségi jogok a magyar Polgári Törvénykönyvben (összehasonlítás) 1959. IV. TÖRVÉNY a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről

A személyhez fűződő jogok

75. § (1) A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.

(2) A személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a jogi személyekre is alkalmazni kell, kivéve ha a védelem - jellegénél fogva - csak a magánszemélyeket illeti meg.

(3) A személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult, feltéve, hogy a hozzájárulás megadása társadalmi érdeket nem sért vagy veszélyeztet. A személyhez fűződő jogokat egyébként korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

²¹ dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 32-38. oldal

76. § A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

78. § (1) A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jóhírnév védelmére is.

(2) A jóhírnév sérelmét jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy való tényt hamis színben tüntet fel.

(3)

A korábbi Polgári Törvénykönyv (továbbiakban: korábbi Ptk.) szabályozása nem tekinthető kielégítőnek, ugyanis a törvény az általános személyiségi jog megfogalmazását követően az egyes személyhez fűződő jogokat felsorolás-szerűen, példálózva határozza meg, a személyiségi jogok sérelmének különös eseteiként. A személyiségi jogokat önállóan, pozitív meghatározással kellene deklarálni a törvénykönyvben. A Ptk. 76. paragrafusa jelenleg a személyhez fűződő jog sérelmét és nem a tartalmát határozza meg, célszerűbb lenne a jog szabályozását belefoglalni, nem pedig tilalmat megfogalmazni.²²

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2:42. § [A személyiségi jogok általános védelme]

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.

(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

(3) Nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult.

2:43. § [Nevesített személyiségi jogok]

A személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen

d) a becsület és a jóhírnév megsértése;

2:45. § [A becsülethez és jóhírnévhez való jog]

(1) A becsület megsértését jelenti különösen a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezőmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás.

²² dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 38-40. oldal

(2) A jóhírnév megsértését jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényt állít vagy híresztel, vagy valós tényt hamis színben tüntet fel.

A 2014. március 15-én hatályba lépett új Polgári Törvénykönyv (továbbiakban: új Ptk.) a „személyhez fűződő jogok” helyett a kifejezőbb „személyiségi jogok” elnevezést alkalmazza az ember magánszférájának védelmét biztosítani hivatott jogok jelölésére. A törvénykönyv eleget tesz a jogi személyek védelmi igényeinek is azzal, hogy a Harmadik Könyvben egy utaló szabállyal rendelkezik a jogi személyek személyhez fűződő jogairól. A személyiségi jogi generálklauzulát a személyiségi jogok lényegét és rendeltetését kifejező általános szabály elfogadásával és a régi Ptk. indító szabályával fogalmazza meg. E generálklauzula alapján a nem nevesített személyiségi jogok is védelmet nyernek. Míg a korábbi szabály a személyiségi jogok védelmének passzív, addig az új rendelkezés annak aktív oldalát hangsúlyozza. A személyiség magánjogi védelmének középpontjába az emberi méltósághoz való jogot helyezi, minden nevesített és nem nevesített személyiségi jog anyajogának ezt tekinti. Az új Ptk. azt az álláspontot követi, hogy a polgári jogi személyiségvédelem joga nem azonos az alapjogok katalógusával. Nem vitatható, hogy bizonyos alapjogok (pl. az élethez, a testi épséghez, az egészséghez fűződő jogok) megsértése esetén a magánjogi szankcionálás is lehetséges, de ezeknél is eltérőek az érvényesülésüket szolgáló jogi eszközök. Ennek megfelelően a törvénykönyv el kívánja kerülni, hogy az alkotmányos szabadságok és az emberi jogok közül azokat is a magánjogi kódex tartalmazza, amelyeknek érvényesülését az államnak közjogi eszközökkel kell biztosítania, és amelyeknek a védelmére a polgári jogi eszközök csak kevésbé vagy egyáltalán nem alkalmasak.

A nevesített személyiségi jogok példálózó felsorolását követően csak azokat a személyiségi jogokat szabályozza érdemben, amelyek esetén normatív szabályt kíván adni. Az új Ptk. a felsorolt változások mellett a becsület tartalmi meghatározását is megadja; amelyben a személy társadalmi megítélését helyezi a szabályozás középpontjába.²³

²³ Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Budapest, 2013, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 56-57. oldal

VIII. A jóhírnév védelme

„A személyiség megvalósításának a fontos feltétele, hogy a társadalom tagjait valóságos értékük szerint ítéljék meg. Ezt szolgálja a hírnév, a becsület és az emberi méltóság védelme.” (Törő Károly)

A hírnév, a becsület, az emberi méltóság szavak között a köznyelvben az eltérés pusztán fokozati. A hírnév általában a személy társadalomban betöltött szerepének az értékelését befolyásoló ismereteket jelenti, ehhez az értékeléséhez alapul szolgáló tényállítások valóságára vonatkozik. A becsület jelenti az egyéni értékeinknek az elismerését, a személy társadalmi megbecsülését, megítélését, értékelését. Az emberi méltóság mindenkit megillető emberi rang.²⁴

A jóhírnév megsértésének - ezáltal a jogsértés megállapításának - a feltételei az objektív valótlanúsága a személyt érintő közlésnek, a tényállítás kifejezésének; ami végül ezáltal a személy hátrányos értékelésének a befolyásolására alkalmas, ezáltal sértő. A fentebb említett közlés lehet közvetett vagy közvetlen, megvalósulhat mástól szerzett értesülés továbbadásával, azaz híreszteléssel is. A közlés tartalma valósítja meg a hírnévrontást, ezt a cselekményt passzív magatartással általában nem lehet elkövetni, kivéve az úgynevezett elhallgatást. Jogsértő, ha valakinek az általánosságban történő jellemezése során a számára hátrányos tények felsorolása mellett az előnyösöket elhallgatják. Az értékelés is hírnévrontó lehet, ha részben vagy egészben valótlan adatokon alapszik. A valótlan tényállítás jelenti elsősorban a jogsérelmet. A valótlanúságot objektíve kell vizsgálni, és ebben az esetben nincs jelentősége, hogy a jogsértő jóhiszeműen járt el vagy esetlegesen tévedett.

A valóságot meg lehet hamisítani valós tények közlésével is és lehetséges valós tényeket közölni meghamisítva, hamis színben feltüntetve. A valós tényeken alapuló következtetés nem valósíthat meg hírnévrontást, mivel ennek a személy sérelme a feltétele. A közlésnek a személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására is alkalmasnak kell lennie, de a jogsértés megállapításához

24 Sándor István: Előadásvázlatok a személyek jogából, Budapest, 2011, Patrocinium Kft. 176-179. oldal

ennek megvalósulását már nem kell vizsgálni, nem szükséges további különös érdeksérelem megvalósulása.²⁵

A hírnév azokat az ismereteket jelenti, amelyek alkalmasak a személy társadalomban betöltött szerepének a befolyásolására. Ezek lehetnek az adott személyre nézve kedvező vagy kedvezőtlen jellegűek, ezáltal az ember híre lehet jó vagy rossz. Természetesen a valóságban nem lehet ilyen konkrét elhatárolást tenni és éles határvonalat vonni. A személy társadalmi értékelésének befolyásolására alkalmas tényállások, tény-és adatközlések határozzák meg a személy hírnevét. A személy híre csak akkor lehet a társadalmi értékelés reális alapja, ha az alapul szolgáló tényállítások, illetve értesülések az objektív valóságot fejezik ki, függetlenül a közlés felróhatóságától, jó-vagy rosszhiszeműségétől. A hírnév védelme körében érvényesül legkézenfekvőbben a személyiség polgári jogi védelmének objektivitása. A jó hírnév sérelme megvalósulhat valós tények hamis színben feltüntetésével, ekkor egyébként a valóságnak megfelelő tény releváns esetkörnyezetből oly módon kiemelve tesznek közzé, hoznak nyilvánosságra, hogy ez a tényleges jelentését elveszti, vagy ellenkező jelentést tartalmat nyer.²⁶

IX. A becsület megsértése

Ha a véleménynyilvánítás más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas vagy kifejezőmódjában indokolatlanul bántó, az becsületsértést valósít meg. A közlés módja akár a tényállítás valóságától függetlenül is sértheti a becsületet. Ha aránytalanul túlzó, indokolatlanul bántó, lealázó, lekicsinylő, lealacsonyító a személyiséget érintő közlés (közlést kifejező vagy értékelést hordozó magatartás), tartalmára és tartalmának a valóságára tekintet nélkül becsületsértőnek minősül. Akkor jogsértő más személyiséget érintő értékelés, ha az értékelő túllépi a szabad véleménynyilvánításhoz való jogosultság, illetve sajtóközlés esetén a sajtószabadság határait. Ezen határok megállapításához nyújt segítséget az új Ptk. 3. § (1) bekezdése, miszerint: „A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megfelelően kötelesek eljárni.” Határt szabhatnak a véleménynyilvánítás

²⁵ dr Petrik Ferenc (szerk.) A gyakorló jogász kézikönyve, A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1992, Budapest, 85-90. oldal

²⁶Tattay Levente: A közszereplők személyiségi jogai, Budapest-Pécs 2007, Dialóg Campus Kiadó, 178. oldal Lektorálta: Petrik Ferenc, 175. oldal

gyakorlásának azok az egyértelműen felismerhető minimális feltételek, melyeket a társadalmi elvárások alakítottak ki az idők folyamán. A társadalmi rendeltetésének megfelelő véleménynyilvánítás kellően megalapozott, tükrözi a jóhízeműség és a tisztesség követelményét, az értékelés és a bírálat egyaránt megtartja a gondolkodás és ítéletalkotás szabályait.²⁷

Olyankor, amikor ezek a megnyilvánulások torzok, következetlenek vagy nem valóságok, illetve kifejezőmódjuk miatt alkalmasak arra, hogy az egyén társadalmi elismertségét negatívan befolyásolják, sértik a személy becsületét is. Gyakorta olyan bírálatban, véleménynyilvánításban ölt testet a becsületsértés, ami nem felel meg a személy valós társadalmi értékelésének. Az Alaptörvényben is rögzített szabad véleménynyilvánítás folytán az értékítélet, bírálat önmagában nem jogsértő; ez a tétel akkor is helytálló, ha a vélemény sérelmes az érintettre nézve és azzal nem mindenki ért egyet. Jogellenessé csak a szabad véleménynyilvánítás határának átlépése esetén válhat a bíráló cselekménye.²⁸

A becsület és a jó hírnév védelme körében kiemelkedő jelentősége van a személyes érintettségnek. A véleménynyilvánítás vonatkozásában a személyes érintettség megalapozza a kereshetőséget illetve a perbeli legitimitációt.²⁹

X. A véleménynyilvánítás szabadságával való ütközés

A becsületsértés gyakori esete a személyiség valóságos társadalmi értékének meg nem felelő, bírálatot (véleményt) nyilvánító közlés. A vélemény, bírálat alapja a véleménynyilvánítás szabadsága. Ezért az értékelés csak akkor jogsértő, ha a bíráló túllépi a szabad véleménynyilvánításhoz való jogosultság határait, így ha az értékelés önkényes, nem felel meg az emberi gondolkodás és ítéletalkotás elemi szabályainak.

Az értékítéletben nyilvánuló véleménynyilvánításnak a korlátja lehet a jó hírnév védelme-a tényállítás valótlanlansága, vagy a való tények hamis színben való feltüntetése. Nem lehet szó

²⁷ dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest, 1979, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó 352. oldal

²⁸ Kecskés László: Polgári jog, A Személyek joga, Budapest, 2007, 2010, Dialóg Campus Kiadó, 425., 429. oldal

²⁹ Tattay Levente: A közszereplők személyiségi jogai, Budapest-Pécs 2007, Dialóg Campus Kiadó, 178. oldal Lektorálta: Petrik Ferenc, 177. oldal

véleménynyilvánításról-és következésképpen a véleménynyilvánítás szabadságáról-ha valótlan tényről állítanak. A sajtó tájékoztatása általában alkalmas a közgondolkodás befolyásolására. A tájékoztatás szabadságának elve azonban nem érvényesülhet korlátlanul, a hitelességhez elengedhetetlen a valóságnak való megfelelés és ezzel kapcsolatban az is, hogy a jóhírnevéhez való joga senkinek se sérüljön. Ebben a tekintetben a jóhírnév az értékítéletben megnyilvánuló véleménynyilvánítási szabadság korlátja lehet még abban az esetben is, ha a vélemény sok embert érintő kérdésre, közügyekre vonatkozik. Annak az eldöntése, hogy a két alkotmányos alapelv ütközése esetén az adott esetben melyi kapja meg a jogszabályok által biztosított védelmet nagy körültekintést és megfontolást igényel.³⁰

XI. A jóhírnév és a becsület sérelme hatósági eljárás során

A büntetőeljárás alá vont személynek is joga van a becsületének a megvédésére. Nem szabad tényként közölni azt, amivel valakit megvádolnak, szabad viszont a tényeknek megfelelően közölni, hogy bűncselekmény alapos gyanúja miatt vádat emeltek ellene, vagy a bíróság nem jogerősen elítélte. Mindemellett - a sajtó esetén - jogsértő, ha elhallgatják azt, hogy a vádlottat a bíróság felmentette, vagy nem közlik, hogy az elsőfokú ítélet nem jogerős. A bírósági tárgyaláson vagy periratban tett nyilatkozat, a rendelkezésre álló adatokból levont következtetés abban az esetben sem jogsértő, ha téves, megalapozatlan és a másik félre kedvezőtlen. A becsületet sérti viszont a nyilatkozat, ha indokolatlanul bántó, megalázó, lealacsonyító. Ha a büntető feljelentés a tényeket a valóságnak megfelelően közli, nem sért személyhez fűződő jogot a feljelentő, ha valakit név szerint megjelölve gyanúsít a bűncselekmény elkövetésével, még akkor sem, ha a büntetőeljárást a gyanúsított személlyel szemben bizonyítottság hiányában utóbb megszüntetik. A jóhírnév megsértése nem állapítható meg akkor sem, ha jogilag szabályozott - akár közjogi - eljárás során hoznak nyilvánosságra valótlanul bizonyított tényeket.³¹

³⁰ dr. Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme és a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001 HVGORAC Lap-és Könyvkiadó 92-94. oldal

³¹ dr. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Budapest, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 428-430. oldal

XI. A gyakorlat - jogesetek

A gyakorlatban sok esetben felmerül a személyiségi jogokra vonatkozó szabályok és a más jogterületek szabályai közötti viszony kérdése. Általánosságban megállapítható, hogy a személyhez fűződő jogok megsértésének (így a jóhírnév sérelmének esetét is) a más jogterületek szabályainak az alkalmazásától vagy megsértésétől függetlenül, önállóan kell elbírálni. A hírnévrontás megvalósulhat mástól szerzett ismeretek továbbadásával is. A hírnévrontás esetében a híresztelés megállapításához nem számít feltételnek, hogy az értesülés széleskörű terjesztésére kerüljön sor, szintúgy az ismételt vagy folyamatos továbbadás sem.³²

A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) szerint a reklámtevékenység végzésének hamis látszata, amely egy sajátosan alkalmazott köszöntési mód átvételével valósul meg, a jóhírnév sérelmét alapozhatja meg. Az ügy felperese egy néhai közismert sportriporter volt, aki az általa végzett sportközvetítések alkalmával a „Jó estét, jó szurkolást!” köszöntéssel üdvözölte a televízió nézőket, már-már összetéveszthetetté téve ezzel magát a többi riportertől. Az elsőrendű alperes megrendelésére a másodrendű alperes kivitelezésében olyan reklámfilm készült, amely egy labdarúgó mérkőzést imitál, ahol a reklámtermékek játékosokként vannak feltüntetve és amelyben az elsőrendű alperes rádiótelefon szolgáltatását a felperes által alkalmazott „Jó estét, jó szurkolást!” köszöntést is felhasználva népszerűsítik. A reklámfilmet főműsoridőben sugározta az MTV 1-es csatornája az 1998. évi Labdarúgó Világbajnokság előtt és annak szüneteiben. Ugyanebben az időben általában a felperes tudósított a világbajnokság helyszíneiről, a sporteseményekről, amelynek során rendszeresen alkalmazta a „Jó estét, jó szurkolást!” köszöntést. E tényállás alapján az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a reklámfilm elkészítésével és sugárzásával az alperesek megsértették a felperesnek a személyhez fűződő jogát, mert hamis látszatot keltve a felperes személyét reklámtevékenységgel hozták kapcsolatba. A jogsértés megállapítása következtében az alpereseket elégtétel adására kötelezte a bíróság.³³

A jogerős ítélet ellen mindkét alperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, kérték annak hatályon kívül helyezését és a felperes keresetének elutasítását. Álláspontjuk szerint nincs egyedi jellege az

³² Kecskés László: Polgári jog, Személyek joga, Budapest, 2007,2010, Dialóg Campus Kiadó, 430. oldal

³³ Legfelsőbb Bírósági Határozat Pfv. IV. 21 356/1999. sz. – EBH 2000.192. Legfelsőbb Bíróság Határozatainak hivatalos gyűjteménye 2000. évi I. szám

általuk a reklámfilmben használt köszöntésnek, amely a felperes személyével lenne azonosítható, ezt senki nem sajátíthatja ki, arra személyiségi jogot senki nem alapíthat. Ezért vitatták, hogy megsértették a felperes személyhez fűződő jogát, mert nem a felperes azonosítására alkalmas jellemzőkkel (például képmásával vagy hangfelvételével) éltek vissza. A felperes a jogerős ítélet hatályban való fenntartását kérve, bejelentette és igazolta a felülvizsgálati eljárásban, hogy a „Jó estét, jó szurkolást!” szavakra, többek között a televízió műsorok közvetítésével kapcsolatos szolgáltatásra védjegyoltalmat szerzett. Perbeli igényét azonban továbbra is a személyhez fűződő jogai megsértésére alapozta, nem pedig megszerzett védjegyjogosultságára.

A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a reklámfilm közvetítésének módja és tartalma alapján helyesen állapította meg a jogerős ítéletet, hogy az alperesek tevékenységükkel a felperes személyiségi jogát, ezen belül az 1959. évi V. törvény (korábbi Polgári Törvénykönyv) 78.§-ában védett jóhírnevét sértették meg. A felperes ismert sportriporterként ugyanis a közvetítések alkalmával köztudottan, illetve a perben kifejezetten igazoltan a rá jellemző köszöntést felhasználva, gazdasági reklámtevékenységgel hozták összefüggésbe, mindezzel olyan látszatot keltve, mintha a reklámfilmnek valamilyen résztvevője lenne a felperes, mintha közreműködne a rádiótelefonok reklámozásában. A Legfelsőbb Bíróság szerint helyesen állapította meg a jogerős ítélet, hogy az alperesek azzal teremtették meg ezt a hamis látszatot keltő összefüggést a felperes által használt köszönési forma alkalmazásával, hogy a reklámfilm a felperes riporterri közreműködése mellett közvetített sportversenyek közben sugározták.³⁴

A Legfelsőbb Bíróság már korábban rámutatott egy eseti döntésében³⁵ arra, hogy a személyhez fűződő jogok megsértését, ezen belül a jóhírnév megsértését jelenti, ha valakit úgy tüntetnek fel a hozzájárulása nélkül, hogy általában vagy egy adott áruval, illetve szolgáltatással kapcsolatban reklámtevékenységet végez. Ennek a hamis látszatot keltő kapcsolatnak a megteremtése többféle módon is történhet. Az említett eseti döntésben a közismert személyek képmásának a felhasználásával keltették a reklámtevékenység végzésének hamis látszatát. A kapcsolatot megteremtheti az érintett személy nevének, hangfelvételének felhasználása is, de akár egy olyan, az adott személlyel közvetlenül kapcsolatba hozható egyéb jellegzetesség, körülmény is, mint a

³⁴ EBH 2000.192. Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye 2000. évi 1. szám

³⁵ BH1995.509.

perbeli esetben a felperesre jellemző és az általa használt, a sportközvetítéseknél alkalmazott egyedi köszöntési mód, amelyről a közvélemény a felperes személyére következtet. A Legfelsőbb Bíróság szerint tévesen állítják az alperesek, hogy a felperes jogellenesen kívánná kisajátítani ezt a köszöntési módot. Attól függetlenül, hogy a felperes e köszöntési formára védjegyoltalmat kért és kapott, ennek nincs ügydöntő jelentősége a felperes keresetének elbírálása szempontjából, mivel a felperes az igényét nem a védjegyjogosultságára, hanem személyhez fűződő jogainak a megsértésére alapozta. A felperes a perben bebizonyította, - és ezt az alperesek sem vitatták - hogy a „Jó estét, jó szurkolást!” köszöntést rendszeresen alkalmazta a felperes az általa a televízió útján közvetített sportmérkőzések előtt, ezért ez a köszöntés reá jellemző megnyilvánulási forma lett a sportriporteri tevékenységének köszönhetően. Mindezek tükrében a Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint helyesen állapította meg a jogerős ítélet, hogy tevékenységükkel az alperesek azt a hamis látszatot keltették, azaz lényegében azt a valótlan tényt híresztelték, hogy a felperes részese az általuk végzett gazdasági reklámtevékenységnek; ez pedig sértette a felperes jóhírnevét.³⁶

Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy az értékelés, mérlegelés a Legfelsőbb Bíróság egy korábbi ítélete szerint csak akkor jelenti a jóhírnév sérelmét, ha alapja egy valótlan tényállítás, burkoltan vagy nyíltan ilyen tényállításokat fejez ki, továbbá ha megtévesztő jellegű téves következtetésekre ad lehetőséget.³⁷

Az újabb bírói gyakorlat azonban elmozdulni látszik; egy 2001-ben meghozott legfelsőbb bírósági ítélet szerint a bírálat, az értékítélet, a vélemény csak akkor lehet alapja a személyhez fűződő jog megsértésének, ha az kifejezésmódjában indokolatlanul bántó, sértő, lealacsonyító. Ezen felfogás szerint tehát önmagában a vélemény- és értékítélet abban az esetben sem ad alapot a személyhez fűződő jogok megsértésének megállapítására, ha az egyébként téves vagy helytelen.³⁸

Az új Polgári Törvénykönyv Konceptiójának előkészítése során a közszereplők sajátos helyzetének és védelmének problematikája is felmerült.

³⁶ Legf. Bír. Pfv. IV. 21.356/1999. sz. – EBH 2000.192. Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye 2000. évi I. szám

³⁷ LB P. törvény IV. 20.998./1977

³⁸ Legf. Bír. Pfv. IV. 21.529./1999. sz. – BH. 2001.468.

A közszereplő jóhírnévhez való jogának a védelme és a közösségnek a véleményalkotáshoz, a társadalmi ellenőrzéshez való jogának az érvényesülése volt, ami megfogalmazódott, mint igények összehangolása.

A Koncepció szerint azonban ezeket az igényeket a bírói gyakorlatban kell érvényre juttatni. Az esetek sokfélesége nem teszi lehetővé, hogy törvény tartalmazza akár a közszereplő védelmének korlátozását (a jog korlátozását), akár a jogellenesség alóli felmentést a jogsértő tekintetében.³⁹

Az új Polgári Törvénykönyv a közéleti szereplők személyiségi jogainak korlátozásához három feltételként a méltányolható közérdeket, a korlátozás szükséges és arányos mértékét és a korlátozás emberi méltóságot nem sértő módját támasztotta. Az alapvető jogok biztosa a méltányolható közérdek feltételét alaptörvény-ellenesnek tartotta, ezért az Alkotmánybírósághoz fordult a rendelkezés alkotmányossági felülvizsgálata érdekében. Az Alkotmánybíróság 2014.03.07-i, 7/2014-es számú határozatában úgy döntött, hogy az új Polgári Törvénykönyv 2:44. §-a a „méltányolható közérdekből” fordulat nélkül lépjen hatályba. A határozat azon alapul, hogy „önmagában kiemelkedő alkotmányos érdekek minősül a véleménynyilvánítás szabadságának a szabad társadalmi vitát lehetővé tevő gyakorlása; így nem szükséges további méltányolható közérdek bizonyítása ahhoz, hogy a közszereplők másoknál szélesebb körben bírálhatóak legyenek.”
(Sáriné Simkó Ágnes)

Azonban a jogalkalmazóknak mérlegelési kötelezettsége van a szólásszabadság és a közéleti szereplő személyiségi jogai ütközése esetén, viszont a másik két feltétel erre kellő lehetőséget biztosít.

A határozat arra is rámutatott, hogy a közéleti véleményszabadság központjában a közügyek állnak, nem pedig a közszereplők. A közszereplők esetében gyakrabban minősül ezért szükségesnek és arányosnak a személyiségi jogok korlátozása, így például az értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás.⁴⁰

³⁹ Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója. A Kodifikációs Főbizottság 2001. november 8-i ülésén elfogadott formában. IV. könyv 3. rész 1. pont b) alpontja. Megjelent a Magyar Közlöny 2002/15/II. számában, 31. oldal.

⁴⁰ <http://ptk2013.hu/szakcikkek/kozeleti-szereplo-szemelyisegi-joganak-vedelmerol-dontott-az-alkotmanybirosag/3196> Utolsó letöltés dátuma: 2014. 05. 09.

Az egyéni becsület védelme érdekében a nemzetközi jog és a legtöbb jogrendszer is a kommunikáció lényegesen erőteljesebb korlátozását teszi lehetővé, mint a politikai tartalmú beszédek esetében. Ez az egyén magánszférájának, méltóságának valamennyi alkotmányban és nemzetközi jogi dokumentumban megtalálható kiemelt védelméből következik. Csakhogy az egyéni becsületet sértő véleménynyilvánítások akkor jutnak el az írott és elektronikus sajtó közvetítésével a szélesebb nyilvánosság elé, ha azok olyan emberekkel kapcsolatosak, akiknek élete társadalmi ismertségüknél (művészek, tudósok, sportolók stb.) vagy közfunkciójuknál (az állam legmagasabb közjogi méltóságai) fogva sokkal inkább a nyilvánosság előtt zajlik, mint az átlagembereké. A legtöbb nemzeti és a nemzetközi bíróságok joggyakorlata az ilyen ún. közszereplők esetében - éppen a közügyek vitathatósága érdekében - magasabb túrési küszöböt ír elő a bírálattal szemben. Ezekkel a személyekkel szemben tehát csak szigorúbb feltételekkel korlátozható a becsületsértő beszéd.

A becsületsértés gyakorlati példjaként megemlíteném, amikor egy nagykovácsi lakos tett feljelentést Hofi Géza ellen, nagy nyilvánosság előtt elkövetett becsületsértés vétsége miatt. Ennek alapja a humorista „Pusszantás mindenkinek” című előadástje volt, melyben az „átlag magyar polgárt becsületében durván sértő és megalázó, általánosító kijelentést tett.” A feljelentő az átlag magyar polgár nevében utasította vissza a humorista által közölt kijelentést, és egyben kérte a bíróságot, hogy arra is kötelezze a feljelentettet, hogy kérjen bocsánatot azoktól, akiket megsértett ezen állításával. A bíróság személyes meghallgatás nélkül, bűncselekmény hiányában megszüntette az eljárást. Ennek egyik, tartalmi oka az volt, hogy az előadóműsorban megszólaló humorista a szatíra eszközével karikírozza, teszi nevetségessé a közélet visszásságait, szereplőit, sok esetben az „átlag magyar polgárt is”. A véleménynyilvánítás - azon belül a művészi kifejezés - szabadsága védi a szatíra megszólaltatóját, annak büntetőjogi korlátozása megengedhetetlen. Ezen túlmenően a sértett azonosíthatatlansága miatt sem alkalmas az elhangzott kijelentés a verbális bűncselekmény megállapítására: a „magyar ember” általánosításából a feljelentő személye teljességgel felismerhetetlen.⁴¹

⁴¹ Halmai Gábor: Kommunikációs jogok, Budapest, 2002, Új Mandátum Könyvkiadó, 157. oldal

XII. Összegzés

A személyiségi jogok szabályozása - így például a jóhírnév és a becsület védelme is - közvetve vagy közvetlenül mindegyik jogágban megtalálható, annak többszintű védelmi rendszere van. Az Alaptörvény az alapvető jogokról szóló fejezetében meghatározott néhány jogosítványhoz mechanikusan hozzárendelhető a polgári jogi személyiségvédelem. Éppen ezért az alkotmányjog és a polgári jog e területe között nagyon szoros kapcsolat figyelhető meg. Azáltal, hogy e jogok egyben alkotmányos alapjogok is, az állam kötelessége, hogy hatékony védelmet biztosítson megsértésük esetén, és a kötelezettség elmulasztása esetén; ha az állam ezt nem teljesíti, akkor ő maga tanúsít alkotmány sértő magatartást. A büntetőjog a polgári jogon túlmenően konkrét tényállásokkal biztosítja a személyiség védelmét, melyek esetleges megvalósulása és a büntetőjogi felelősség megállapítása esetén büntetőszankció alkalmazására nyílik lehetőség. A rendszerváltás óta az emberek személyiségi jogaik „felfedezése” miatt egyre nagyobb szerepet kap ez a jogterület. Az elmúlt évtizedekben, főleg az utóbbi időszakban nem lehet nem megkerülni a személyiségi jogokat, gondolva itt akár az aktuális közéleti eseményekre. A napi politikai életben is különös szerepet kaptak ezek a jogok, hiszen például egy személy jóhírnevének megsértése esetén nem csak őt, hanem rajta keresztül azon egész közösséget is hiteltelenné teheti a jogsértés. E jogterület szabályozása során a jogalkotó feladata különösen nehéz, mivel itt több alkotmányos alapjog kerül egymással szembe. A véleménynyilvánítás és a sajtószabadság ütközik például a becsület, a méltóság és a jóhírnév védelméhez való jogokkal. Ennek eredményeképp a jogalkotó azon álláspontot követi, hogy ő „alapszabályozást” ad, de a részletek kialakítása a bírói gyakorlatra marad.⁴²

⁴²http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya__a_szemelyhez_fuzodo_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlodesse_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf Utolsó letöltés ideje 2014-04-19

IRODALOMJEGYZÉK

Könyvek, monográfiák:

- Angyal Pál: A jogbölcselet alaptételei, Budapest, 1926, Politzer Kiadó
- Diósi György (szerk.): A római jog világa, Budapest, 1973, Gondolat Kiadó
- Földi András-Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, 2012, Nemzeti Tankönyvkiadó
- Halmai Gábor: Kommunikációs jogok, Budapest, 2002, Új Mandátum Könyvkiadó
- Kecskés László: Polgári jog, Személyek joga, Budapest, 2007,2010, Dialóg Campus Kiadó
- dr. Petrik Ferenc (szerk.): A gyakorló jogász kézikönyve, A személyiség jogi védelme, Budapest, 1992, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó
- dr. Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme és a sajtó-helyreigazítás, Budapest, 2001 HVGORAC Lap- és Könyvkiadó
- Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Budapest, 1983, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 138.oldal, 164. oldal
- Sándor István: Előadásvázlatok a személyek jogából, Budapest, 2011, Patrocinium Kiadó Kft.
- Tattay Levente: A közszereplők személyiségi jogai, Budapest-Pécs 2007, Dialóg Campus Kiadó, Lektorálta: Petrik Ferenc
- Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Budapest, 2013, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.

Jogsabályok:

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- LB P. törvény IV. 20.998./1977
- Legf. Bír. Pfv. IV. 21.529./1999. sz. - BH. 2001.468.
- EBH 2000.192. Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye 2000. évi 1. szám BH1995.509.

Folyóiratok:

Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója. A Kodifikációs Főbizottság 2001. november 8-i ülésén elfogadott formában. IV. könyv 3. rész 1. pont b) alpontja. Megjelent a Magyar Közlöny 2002/15/II. számában, 31. oldal.

Internetes hivatkozások:

http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/szigetine_juhasz_orsolya__a_szemelyhez_fuzo_o_jogok_vedelmenek_kialakulasa_fejlolese_szabalyozasa%5Bjogi_forum%5D.pdf; Utolsó letöltés ideje: 2014.04.19.

<http://ptk2013.hu/szakcikkek/kozeleti-szereplo-szemelyisegi-joganak-vedelmerol-dontott-az-alkotmanybirosag/3196> Utolsó letöltés dátuma: 2014. 05. 09.

<http://ptk2013.hu/interjuk/a-dologi-jog-es-a-szemelyisegi-jog-szabalyozasa-az-uj-ptk-ban-interju-petrik-ferenc-nyugalmazott-kollegiumvezetovel/934> Utolsó letöltés dátuma: 2014.05.09.